

ISSN-0235-1366

Селалад

6+

selaad.ru

№ 11 2025
Лайчилла бутт

Хьоашаланаькъан лаьла

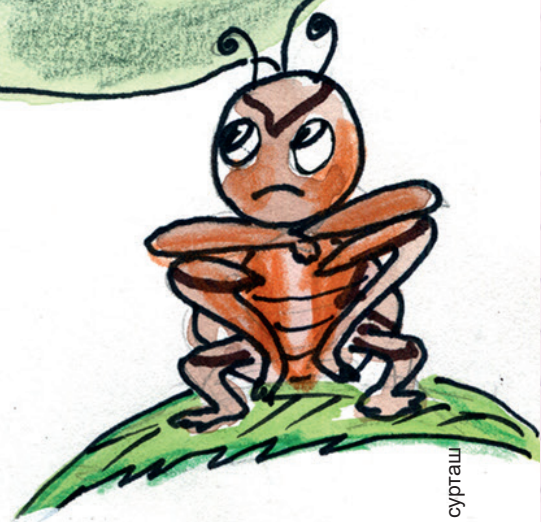
Зунгат

Пилла мо доккха
зунгат хилча –
оттаргдацар,
болх беш, халча.

Леларгдар со
доа мо тенна,
тонна хлама
юаш денна,

гIуркх мо йлаьха
тIоалд Iоуллаш,
шортта наха
дIай-сай кхувлаш,

Хенаш миссел
когаш долаш,
лордаш – лергаш,
херхаш – дуолаш.

Гудантанаькъан Д. сурташ

Чхар а пен мо
чIоагIа, лакха –
кхераргдар сох
массе аькха.

Ударгдар уж –
доагIаш дайча,
низ болаш со
долга хайча.

Дзортанаъкъан Аминай сурт,
г. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне».

Дади, нани

- Дади, нани, фу деш до-
ахк шо?
- Маха лехаш.
- Маха сенна беза шоа-
на?
- Гали тега беза.
- Гали сенна деза шоана?
- Iажаш чубохка деза.
- Iажаш сенна беза шоа-
на?
- Берашта бала беза.
- Бераш сенна деза шоа-
на?
- Iажаш баа деза.
- Iажаш сенна буъ цар?
- Цу хаттара жоп дала
Хургдац тхона атта,
Iажаш сенна буъ цар -
Берашка хатта.

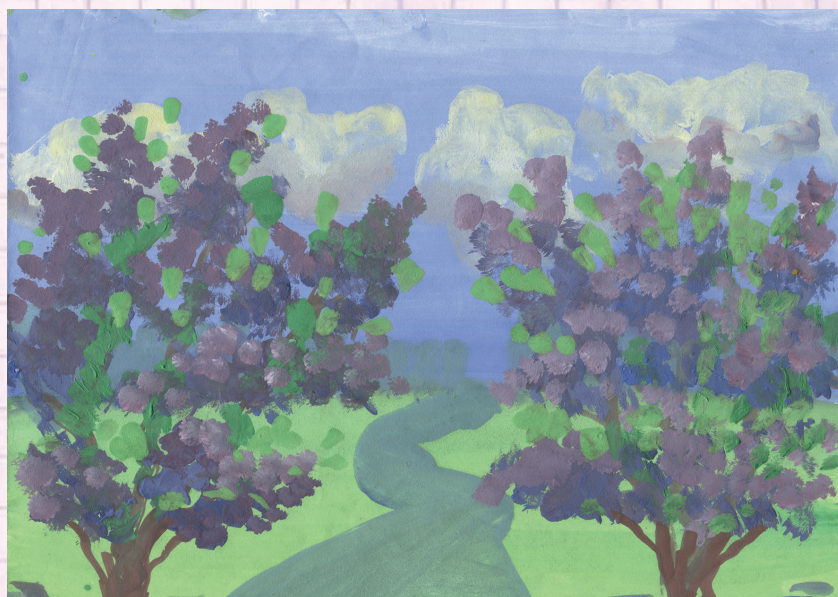
Хучбаранаъкъан Сахар,
Сурхо тIара ООШ
5 «а» класс.

Гуйран сайре

Гуйран сайре
Енай ара,
Тата хьахоз
Сона бIара.

Гуйре енай
Хьога ала:
«БIараш даа
Аравала!»

Даканаъкъан Амина,
Сурхо тIара ООШ, 5 «а» класс.

Лусицки Лиорай сурт,
г. Наьсаре, УЦ «Дийлла дуне».

Моака

Моака яха дош вай меттаца лелаш да, къаман йоазув хъахиннача хъалхарча дийнахъа денз. Бакъда берригача вай Илманхоша, дошлоргаш увгтадаъча наха цхъатарра маӀан деннадац цунна шоай дошлоргаш тӀа а кхыча йоазошка а. Цун бокъонца дола маӀан дукха хала довза дезаш а дацар, кхоачам бар Малсаганаъкъан Кураза Зоврбика хъалхара дошлорг хъа а дийлла, из Юдийшадаларе. Цу тӀа яздаъд «Моака, -каш, д – барда». Вешта аьлча из да хъайбашта дуадеш дола ший тайпара худар. Цудухъа мотт дика ховча наха оал, бежанах лаьца дувцаш: «Моака тӀа лоаттадаъ хъайба да ер». Из фу яхилга да массане а кхетаду аьнна хет сона. Дика кхаъба, дерста, тоаденна бежан яхилга да из.

Техъа тӀабоагӀача вай Илманхоша цу деша кхыдола маӀан деннад, из дош адамий вахарца дувзадеш. Куркъанаъкъан Аламбика, Оздой Рамиса цох «благодать» аьннад. Из нийса дац. «Моака тӀа ваьгӀа воагӀа саг» вай оале, саг барда биа воагӀа яхилга да. Сона ер ди доаккхаш вайнавац хъайбай барда буаш вола саг. Ийрча дек из. ХӀана хийцад цу наха цу деша маӀан? Из вайна ховргдац, хӀана аьлча уж шаккха воацаш ва карарча хана. Амма цаӀ шеко йоацаш да, Малсаганаъкъан Зоврбика из дош ший бокъонца долча маӀане хъадоаладаъд, цудухъа цу маӀане дитача а бакъахъа да из.

Хамхой Дауд

Цена маъчеш

Когаш берзана, бейоакшаш маъчеш йолаш, юрта юкъег'олла, воаг'аш хиннав Цаген.

- Ва Цаген, - аьннад наха, - когашта т'аювха еза маъчеш бе санна ехкай Ia?

- Цена маъчеш тишъе йиш йий сога, - яьхад Цагена.

- Т'аккха сенна еза хьона уж? - хаьт-тад наха.

- Се къе воацилга наха ховргдолаш еза, - аьннад Цагена.

Гудантанакъан Д. сурташ

Лоалахочун г'аж

Лоалахочун кхий чу а ваьнна, г'аж лаца г'ерташ ваьллава Цаген. Из б'аргавай-нача лоалахочо хаьттад:

- Ia фу леладу?

- Г'ажа урс хьакха воалл со, - аьннад Цагена.

- Са г'аж ма йий из, - аьннад лоалахо-чо.

- Хов сона, - аьннад Цагена.

- Ах хьонеи ах соней хургйолаш е воалл со.

- Ай, хьай коара хьа а лаьца е мегаций Ia? - аьннад лоалахочо.

- Мегам мегар из, - аьннад Цагена, - са коа яларе.

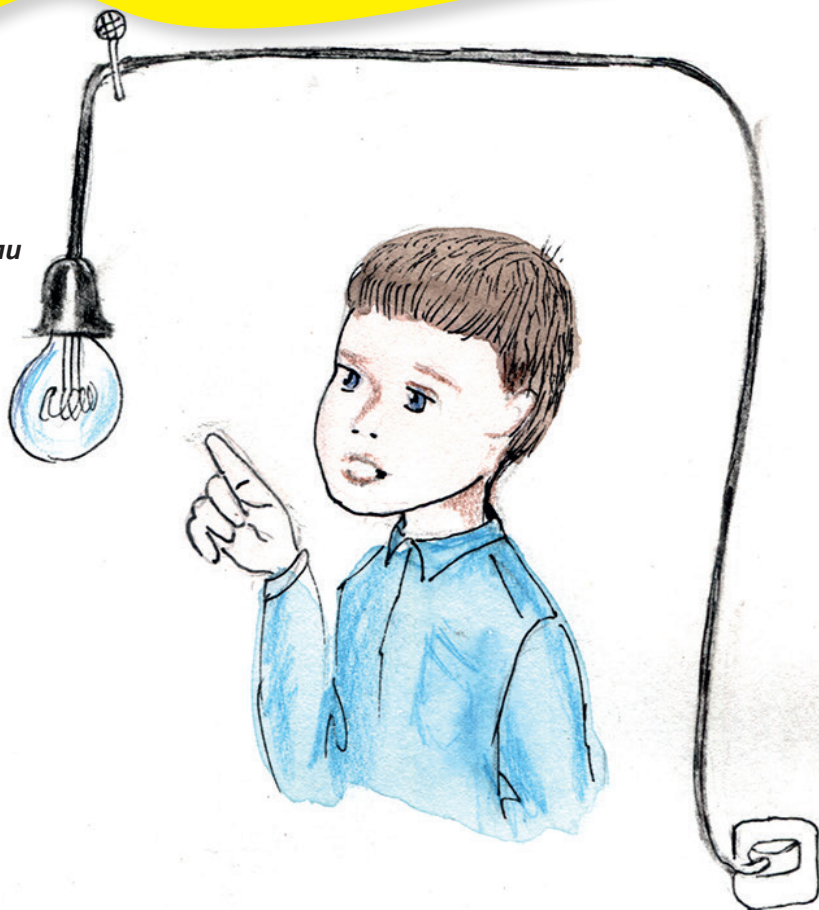

Ларчакханаькъан Сали

«Лампаш яйнаяр...»

- Хиа, бераш, - аьннад хъехархочо, - даяхача уро-ка тIа аз шоана цIагIа бен-на болх бар стихотворени дагахьа Юмаяр. Сона цхьан сага ма алалаш «цамогаш хиннавар», «хьаьший баь-хкабар», «книжка дацар», «со хиннавацар»...

- Лампаш яйнаяр, ала мегаргдий? - яьхад хъехар-хочо белгала ца деш фу дут зувш ваьгIача Яне.

«Керта чу-м хIама дац»

Дешархой хиннаб цIердош Юмадеш.

- Жи, бераш, - аьннад хъе-хархочо, - оашош дагалаьце, пхи цIердош дIаяздел.

- Книжка тIара лаха мегарг-дий уж? – хьаттад Ине.

- Мегаргдац. Хьай керта чура хьалаха, - аьннад хъехархо-чо, сунт тохаш санна.

- Керта чу-м хIама дац, - яь-хад, шийна дукха хало е ловш воацача дешархочо.

Оздой Фатима

Гуйре оалий цох?

Іажагденна, гаьн тІара
Легаш дале гІа,
Оалхазараш дале
Гаьнна долхаш дІа,

Сигале яле кхаьла,
Делхаш дале догІа,
Алал, бераш, тІаккха
Гуйре оалий цох?

Гуйре хестаю

Ахкадахад ахка.
Бераш деша долх,
ХІаьта гІарагІураш
Ахка лаха йолх.

Михо дошо гІаьнаш
ДІай-хьай лестаду.
Бераша байташ ешаш,
Гуйре хестаю.

Соте соалоз

Ше сомавоаллашехь:

- Ма сийрда я укх цIагIа! - аьнна, сих-
ха кора дIатIаведар Соти. Еррига аре кIай
яр: цIеной тховнаш, котамий горинг, лоа-
лахой бешамаш. ГIадвахар а цецвалар а
вIашагIьийра кIаьнка, лоа диллад аьнна, из
хоза кхаь хьанга боаккхаргба ца ховш, на-
на-цIагIа Iочуведар из.

- Нана, нана, корох арахьажал, мел
хоза я цига!..

- КIоаргга лоа диллад вайна!

- Дайнадий хьона?

- Дайнад, - аьнна, елалу нана.

- Со зIамига йолча хана, сона а хулар
цIай, ара лоа диллача.

- Нана, со Iалихан волча ваха воагIа,-
аьлар Соте.

- Сабарде, Соти, кхувргда хьа из волча
ваха, цкъа Io а хайя, худар даа хьайна, чай
а мала, - йоах нанас.

- А, а, Iалихана аьннадар сога, хьайна
сол хьалха лоа дилла бIаргагойя, со сома-
ваккхалахь, аьнна.

ДIакхайда ший кийи полтуви хьа а
ийца, араэккх кIаьнк.

Дукха ха ялалехь, чувоагIа из, шийца
новкъост волавеш.

Цу хана хоза локъамаш яь йоаллар
Аьсет - Соте нана.

- Iоховша бераш, гIаьххьа хьаяьнна
локъамаш а дIайха худар а да вайга, хIама
даа шоашта, - аьлар цо, уж хьачубоалла-
шехь а.

- Iуйре дика хийла хьа, даьци! - аьлар
кIаьнка.

- Дукха вахалва, Iалихан, хьавел,
хьалмагIавалал.

- А, а, даьци, укхаза Iохов со, - наIа-
ра йистегIа латтача гIанда тIа Ioлохвелар

кIаьнк.

Шоаш дуача хIаманца дукха бала боа-
цаш, лоа дувцаш, шоаш тахан дергдар дув-
цаш, дагабувлаш бар гIадбаха кIаьнкаш.

Дика хIама дия, чай менна сихха хьал-
гIайтта, арабаьлар уж.

- Оаш фу леладу? - аьнна, шоашка
хаьттача а дIахазанзар царна.

Царна тIехьа корох арахьежача Аьсета
яйра, коа юккъе латта ши соалоз. Кхетадир
нанас мел чIоагIа хьийжаб уж Iанга, мел
чIоагIа сатийсад цар лоа дарга...

Цу дийнахьа сарралца, соалозаш
хийхкар кIаьнкаша.

Эггара массагIа Соте соалоз яр, хIана
аьлча, ахканна латташ мукхьюаргIоацаш,
даьтта хьийкхадар цунах Соте.

- Соте соалоз йоагIа шоана, хьаходов-
лалаш, - аьле, юкь-юкь цIогIа тохар бера-
ша.

Дуккха бераш гулделар цу дийнахьа
гув тIа. ДукхагIа вашагI мел кхет, сакъерда-
мегIа ма хетий берашта ловзаш. Соалозаш
хийхкачул тIехьагIа, лай мажаргех лайзар
уж, шоай гув лорабергболаш, лай мунда а
йир цар. Иштта хоза дIадихьар бераша Iан
хьалхара кIиранди.

Хозал - делкълца, дикал - валлалца.

Дер дайначо даър дийцад, воча тІехъено дай бийцаб.

Аьхки хьоа кхийхкачун, Іай яй кхийхкаб.

Къонадар эца, къаьнадар хоастаде.

Хозача дешо лакха лоам бошабаьб.

Цхъаннел шиь теннав.

Гале чу елла юв тІаяланза Іийнаяц.

Хъаьша - устагІа, цІенда - борз.

ЗІамигача сага хъабкълал, воккхача сага дош
теннад.

Маматанакъан Марет

Теника коч

Дукха зизаш гул а даъ,
Кюпилга чу длачудехка
Тай а маха а лочкъадаъ,
Фатима длаэкх.

Фатима я ялх шу даънна,
Члоагла сатийна йилиг,
Дукха еза къаъстта даъна,
Дас цох оал "догилг".

Тела, лечкъа гаъна клалха;
Теник я бейоаллаш:
- Хьона тлаювхаш йола тлолх -
Из эхъ деций? - оалаш,

Тега хайнай из йлайха коч,
Ia ма дий хъатладоаглаш.
Хьо, теник, ма йий са боча,
Ийцай пхи шу доалаш.

Хьона коч аз тегаргъя,
Хьо аз йлайха лелаергъя, -
Маха чулетта плелг ба лазаш,
Ягла Фатима гийла елхаш.

Яьлар тийга йлайха коч,
Тайийхар теника:
- Хланз хургъя кхы а члоаглагла боча,
Айса хилча тийга!

Новразанаькъан Макка

Іан га

Мича яхай гуйре,
Хоаттаргда
Хьанга?

Зийна цайза Іуйре,
цецъяьннай
Іан га!

Ткъоврош йийхкай
Шийлача асаро
таьца,

Агац клужилг
Іажагъеннача
баьца,

Довдаду глаьнаш
Шийлача миho
Лайча.

Тлехьдисараш
къайлахьу юврго
клайча...

Горгья зама бляьстенга,
йоагларгья кхувш
Іан га,

Латтаргьяц эkkхаяь гуйре
наІара тлехьашка,
Саьнга...

Гудантанаькъан Д. сурт

Угурчанаькъан Шовхала Азмат-Гири

Угурчанаькъан Шовхала Азмат-Гири ваь хиннав 1945 шера тов бетта 26 дийнахьа Казахстана Акмолински областе. ДукхагІа из сона дагавар дувзаденна да «Сердало» газета редакцеца. ЛагІа тІехьа лагІа доаккхаш, эггара лохерча балхагара хьалволавенна, кертерча редактора заместителга кхаччалца бола никъ бир Азмат-Гире. Юххьанца корректоралла хьаййцавар из. Тхо чухиннар Шолжа-ГІалий тІара «Кепайоазон цІа» оалаш йола, ийсазза вІаштІарьяь гІишло яр. Из яр В. Маяковске урам тІа. ГІалгІай газета редакци цу цІен ялхлагІча этажа тІа яр, корректораш редакце багІацар, уж багІа моттиг лохерча гІата тІа типографе яр. Цо а цунцарча новкъосташа а гІалатех цІендора кхоана цІенача, кІайча каьхата тІа арадаьнна, нахага кхача дезаш дола къаман газет. Редакце кхоллама балхлочун (корреспондента) моттиг мукъаялІалца цига болх беш хилар Угурчанаькъан Азмат-Гири. Из цІена, дега тоам беш бола болх ба ала хала дар. Даим Іаьржача басараша даьха хулар корректорий кулгаш, басарий а даша а хьаж йоагІаш яр газет хьадеш йола машинаш, газет вІашагІдоллаш дола истолаш чулатта фусам. Цох хоттаенна яр гІалаташ тоадераш багІа моттиг а. Дикка ха яьккхар вай мехкахочо из болх беш. Цул тІехьагІа, керттера редактор хиннача Тебой Тухана редакце хьалчувоалавир из. Цун юртхочо Къоастой Башира (уж шаккхе Эккажкъонгий-Юртара вар) кулгал деш яр промышленности транспортеи отдел. Цу чу корреспондента болх белар цунна. Бакъда отдела кулгалхо пенсе вахача, цун гІанд кхаьчар цунга. Хетаргахьа, балхара ше дІавоалача хана, шийна когаметта оттаве могаваь хила тарлуш а вар из, хІана аьлча цунна мо из болх ховш саг кхы вацар редакце. Азмат-Гири, мел доккха гІулакх шийга кхачарах, кура-сонта варгволчарех вацар. Отдела кулгал деш дикка ха яьккхача, редакце къаьнагІболча болхлорех цаІ хул цох. Шолжа-ГІалий тІа хиннача журналистех, из болх кІоарггачара ховча нахах наггахьа саг мара висавацар. Цудухьа Угурчанаькъанчоа тІадулл бехктокхаме гІулакх, цох газета керттерча редактора заместитель ву. ДукхагІа цо деша дезаш хиннараш дар гІалгІай меттала даь йоазош. Цу балха тІа волаш, дикка ха яьккхар цо. Вешта аьлча, лохера хьалволавенна, редакце мел дола балхаш даь саг вар из. Духхьал кертерча редактора болх бисар цо ца беш, хІана аьлча могаш воацаш ха яьккхачул тІехьагІа, журналист къаьстар вайцара.

Духхьал публицистика язьяь ца Іеш, из вар поэт а. Шовхала Азмат-Гири вар Россе йоазонхой Союза а журналистий Союза а доакъашхо, ГІалгІай Республикан культуран сийдола болхло, цунна еннайар «КарагІдаьннарах» яха орден.

Кхелхав Шовхала Азмат-Гири 2011 шера.

Йоккха саги лори

Цхьа йоккха саг хиннай, члоагIа бIаргаш лазаш, каст-каста лор вехаш хиннав цо; цунна хIама лургда, аьле. Вокхо цун бIаргашта молха а хьекхе, из бIаргаш дIакъайла ягIача юкъа цхьацца хIама лочкъаеш хиннай цун цIагIара. Шийна мел могоар дIайихъачул тIехьагIа, дарба дарах лургда аьнна ахча дIадийхад вокхо. Йоккхача сага дIадала тигадац лургда аьнна хIама, тIаккха кхеле йийхай цо унахо. Цига йоккхача сага аьннад, ше ахча лургда аьннадар дикагIа хуле, хIаьта цунна кхы а вогI гу дарба даьчул тIехьагIа:

- Хьалха сона гуш хулар сай цIагIа мел дола хIама, дарба даьчул тIехьагIа вIалла хIама гуц сона.

Воча наха, сутарало ца буташ, шоаш сийдоацача боахаш хул.

Циски дехкийи

Цхьан цIагIа дукха дехкий дийба хиннад. Из дIахайна циск чудаьннад цу фусаме, цхьацца хьалоацаш, дехкий даа доладеннад. Шоай фу ца хоададайта, дехкий тайп-тайпарча кьоргашка дIахьуладеннад, циск тIакхоачаргдоацаш. Цул тIехьагIа килвзалца уж лувца лаьрхIад циско. Цхьа хьастам хьа а лаьца, цох хьальолладалара кеп оттаяьй цо. Хьаарахьежача цхьан дахко аьннад:

- Э, дукха даха хьо, хьай безам бале гале кеп а оттае, амма со-м хьона кхы юхебоагIаргбац!

Кюанолгах гуш да, цкъа тийшаболх, хIилла яйза бола хьаькъал дола нах, шозлагIа Iехалуш хилац.

Таржам даьр
Iарчакханаькъан Сали.

Йеча хана модж йолаш хул.

(ждог)

Клай жа чудоахка хьаглар.

(баг, царгаш)

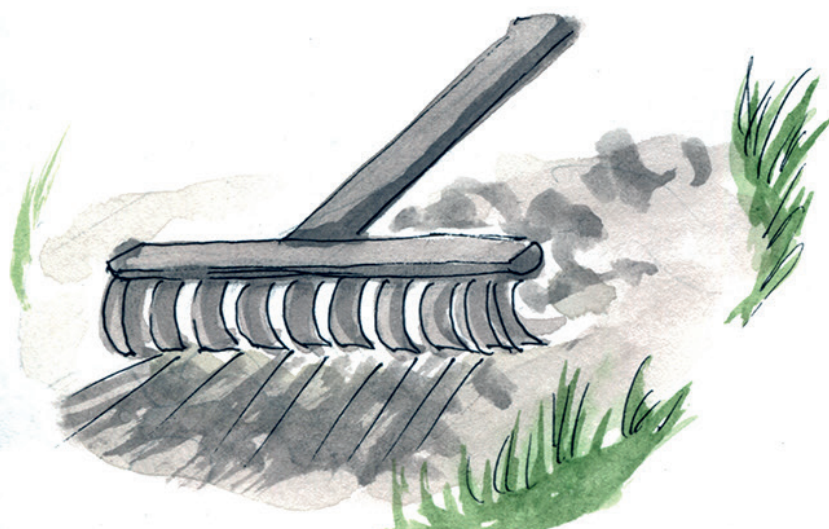
Говрал лакхагла я, баьречул лохагла я.

(двар)

Йиъ-йиъ царг а йолаш, пхи дол дар.

(Маха)

Кроссворда дашхаргаш:
ПХОРАГИА: 2. Сулейма. 3. Тукарг.
 4. Алтам. 6. Бустам.
УРАГИА: 1. Мустагударг. 5. Ама-
 сти.

Кроссворда хатгараш:

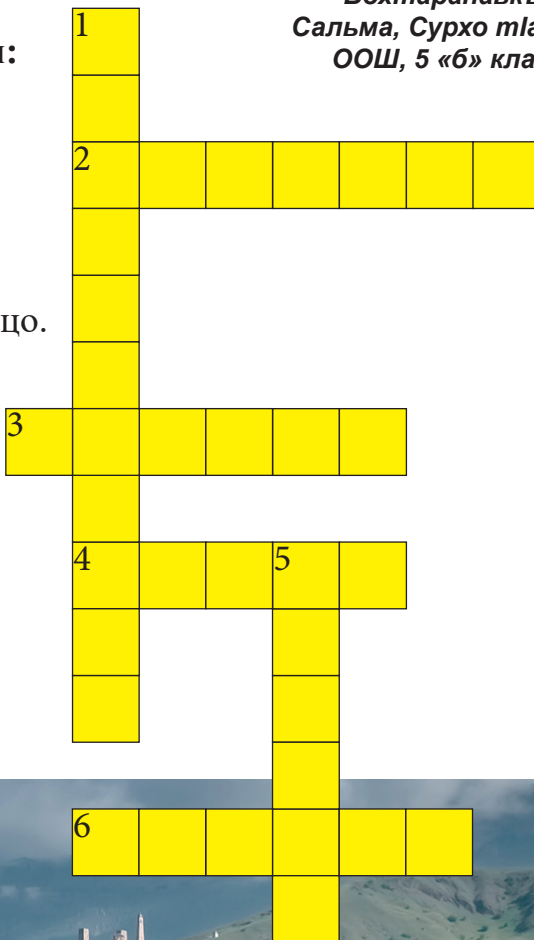
ПХОРАГИА:

2. Пайхамара цѝи.
3. Зѝамига кѝод.
4. Ниѝ Юулл цох.
6. Маѝача сага чокхи хозду цо.

УРАГИА:

1. Доѝа дѝеаш ду ловзар.
5. Миста худар.

Кроссворд оттаяр я
Бохтаранаѝкъан
Сальма, Сурхо тѝара
ООШ, 5 «б» класс.

Кроссворда дашхаргаш да
15-ча оаѝлон тѝа.

Аьрзи.

Фото: Е. Шевцов

Дошлорг

Алтам (да) – дверная
или оконная петля.

Амасти (да) – овсяная
(кислая) каша.

Гѝаж (я) – гусь.

Гѝуркх (ба) – жердь, шест.

Кѝоанолг (я) – басня.

Пилла (да) – слон.

Теник (я) – кукла.

Чхар (я) – большой
скальный камень.

Детский журнал «Селаад»
(Радуга) №11, 2025 г.

Учредитель:

ГАУ РИ «Издательский дом
«Сердало».

Издается с сентября 1986 года
на ингушском языке.

Зарегистрирован Управлением
Федеральной службы
по надзору в сфере связи,
информационных технологий
и массовых коммуникаций
по Республике Ингушетия.
Регистрационный номер
ПИ № ТУ06 - 00029
от 19 сентября 2019 г.

Главный редактор
Гагиева М.М.

Художник: Д. Гудантова
Дизайн: И. Курскиев

Сдано в набор 13.11.2025 г.
Подписано к печати 23.11.2025 г.
Дата выхода в свет 29.11.2025 г.
Формат 60x84 1/8.
Бумага офсетная.
Печать офсетная.
Уч.-изд. л. 2,2.
Тираж 2000.

Адрес редакции и издателя:
386101, Республика Ингушетия,
г. Назрань, пр. И. Базоркина, 60.
Сайт: selaad.ru.
Email.: selaad.ri@mail.ru
Телефон: 8 (8734) 77-11-84.

Отпечатано
в ООО «Бланкиздат»,
357600, Ставропольский край,
г. Ессентуки, ул. Никольская, 5.